

בפתח הגיליון השלישי

בריאיון המובא בראשיתו של גיליון זה נשאל חוקר מדע המדינה וההיסטוריון זאב שטרנהל על מקומם של השואה ושל זכרה בחברה הישראלית. לדבריו, יש להפריד בין ההשפעה המתגלגלת של השואה על הישראלים ובין השימוש בה ככלי עבודה פוליטי. לצד זאת מדגיש שטרנהל:

ישראל היא תשובה לא רק לשואה, היא תוצאה של תחושת הקטסטרופה שהיתה קיימת עוד הרבה לפני השואה, אבל בעיקרו של דבר הציונות היא תשובה לצרת היהודים על כל ממדיה.

שטרנהל, שבימי השואה, בהיותו ילד, חי בזהות נוצרית בדויה וכך ניצל, טוען שיש להדגיש בישראל את הממד האוניברסלי של השואה ואת הנסיבות ההיסטוריות שהוליכו אליה:

מה שאני חושב שאיננו מטופל כראוי, ואת זה אפשר לעשות רק בבתי ספר, באוניברסיטאות, הוא הצגת השואה בממד האוניברסלי שלה. מתעמקים רק בשואה עצמה ולא בדרך שהוליכה לשואה [...] הנאציזם אינו רק תוצר של מלחמת העולם הראשונה, והשואה אינה רק תוצר לוואי של מלחמת העולם השנייה. השואה היא תוצאה של הכרעה אידאולוגית, ולהכרעה האידאולוגית הזאת היתה הכנה תרבותית ארוכה מאוד. בלי תקופה ארוכה זו של הבשלה אי-אפשר להבין את השואה.

הנושאים שהעלה שטרנהל בריאיון אתו עוברים כחוט השני במאמרי הכרך השלישי של כתב העת **ישראלים**, כרך שמיוחד כולו לקשר שבין מדינת ישראל ובין השואה, והוא המשך ישיר של הכרכים הראשון והשני של כתב העת. גיליון זה, כקודמיו, מושתת על שיטת מחקר רבת-תחומית שמטרתה לחשוף עוד ועוד רבדים של מדינת ישראל ושל ההיסטוריה שלה, ומשקף היטב את אופיו של המסלול ללימודי מדינת ישראל באוניברסיטת בן-גוריון, שם נוזם כתב העת. בכרך זה מובאים זה לצד זה מאמרים המאירים צדדים שונים של התפתחות זיכרון השואה במדינת ישראל וזוויות מחקר חדשות, החושפות

נושאים חדשים שטרם נחקרו. המאמר הראשון בכרך זה עוסק במדור לחיפוש קרובים, מתאר את תולדותיו של מדור זה וקובע שההאזנה לו, אשר היתה אירוע מקודש בבתים רבים כל כך, הכניסה את ילדיהם של ניצולי השואה לתוך עולמם המסוגר של הניצולים, חדרה מבעד לשתיקתם של ניצולים רבים וכך עיצבה זיכרון אלטרנטיבי. במאמר אחר נחקר מרתף השואה בהר הרצל, והוא עוסק בהתגבשותו של הזיכרון הקולקטיבי הישראלי בקשר לשואה, מראה כיצד החל להתעצב זיכרון שואה עממי ומתאר את קורותיו של סוג זה של זיכרון כאשר הוא מתנגש עם כוחו של הזיכרון הממלכתי, המתגלם במקרה זה במוסד הנצחת השואה 'יד ושם'. מאמר נוסף עוסק באופן עיצוב הזיכרון, מנותחת בו כתיבתה הביוגרפית של חייקה גרוסמן, מראשי מחתרת גטו ביאליסטוק ולימים חברת כנסת בישראל, ובו התחקות אחרי הרבדים הסמויים בזיכרונה הקולקטיבי, רבדים אשר מתגלים בין השורות וחושפים עולם כפול ומרתק שחייקה גרוסמן חיה בו; עולם ששכנו בו זה לצד זה זיכרונותיה האישיים הקשים מתקופת השואה והמחתרת ותפקידה ומעמדה הציבורי במדינת ישראל, ואת השפעתם על אופן כתיבתה את זיכרונותיה. המאמר החותם את הכרך הזה של **ישראלים** עוסק בהתגבשותו ובהקמתו של קיבוץ חפץ חיים על רקע השואה באירופה והעובדה שגרעין המייסדים של קיבוץ זה הורכב מיוצאי גרמניה – חברי תנועת פועלי אגודת ישראל. במאמר מתוארים קליטתם של ניצולי השואה בקיבוץ ומערכת יחסיהם עם החברים המייסדים.

פרסומו של הכרך השלישי של **ישראלים** מעיד על ביסוסו ועל המשכיותו של כתב העת כזירת מחקר חדשנית ומרתקת בתחום ההיסטוריה של מדינת ישראל וחקר הציונות. המאמרים הרבים ששלחו למערכת כתב העת תלמידי מחקר ממחלקות שכנות למחלקה להיסטוריה, כגון המחלקה לגאוגרפיה והמחלקה לספרות, מעידים על המקום שכבש לעצמו כתב העת ויהיו הבסיס לכרך הרביעי של **ישראלים**, שהכנתו בעיצומה. אנו קוראים לתלמידי המחקר לשלוח אלינו את מחקריהם ולעזור לנו לממש את מטרתנו הנוספת של כתב העת – מתן בימה לתלמידים מצטיינים לפרסם את מחקריהם, ובדרך זאת לצבור ניסיון וביטחון לקראת קריירה אקדמית.

מערכת ישראלים